

*М. М. КИРИЧЕНКО, аспірант
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

УКРАЇНСЬКІ БАНКИ НА ШЛЯХУ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 100–102

Останнім часом однією з найважливіших тенденцій у сфері розвитку банківського бізнесу є фінансова глобалізація, своєрідна “фінансизація” світової економіки. Нині вона набула вирішального значення для багатьох країн світу і тому в недалекому майбутньому визначатиме стан світової економіки, впливатиме на фінансову політику, насамперед слаборозвинених країн, стане пріоритетною у зовнішньоекономічній політиці розвинених країн світу, що намагаються різними методами зміцнити своє монопольне становище на провідних фінансових ринках. За таких умов жодна країна не може залишатись осторонь цих процесів, тим паче Україна, яка прагне стати повноцінним членом світової економічної системи.

Основою фінансової глобалізації є інтернаціоналізація, що становить процес зміцнення зв'язків, контактів між національними фінансовими ринками та їх прогресуюче переплетіння. Для окремого банку інтернаціоналізація виявляється як у розвитку зв'язків і контактів з іноземними фінансовими та нефінансовими установами, участі на світових фінансових ринках, так і у створенні філій та представництв в інших країнах.

Інтернаціоналізація банківської діяльності — складний і багатогранний процес, що потребує відповідної організаційно-правової форми, фінансових ресурсів, виважених рішень, дослідження як переваг, так і недоліків міжнародної діяльності банку.

Підвищення конкуренції та зростаючий тиск витрат при одночасному зниженні прибутку змушують банки інтернаціоналізувати свою діяльність. Цьому сприяють також фундаментальні зміни умов діяльності в межах єдиного світового фінансового простору. До того ж географічна диверсифікація послаблює залежність від національного ринку, що сприяє зниженню рівня під-

приємницьких ризиків. Інтернаціоналізація сприяє також вирівнюванню доходів банків на основі міжнародної диверсифікації та зниженню витрат у результаті розширення трансграничної діяльності.

До основних мотивів виходу на міжнародні фінансові ринки для більшості банківських установ належать такі:

- розширення джерел одержання прямого прибутку на інвестований капітал;
- поява нових можливостей непрямого акумулювання коштів;
- використання композитивних способів уникнення ризику і забезпечення фінансової стабільності за рахунок міжнародної диверсифікації;
- наявність унікальних “продуктів”;
- конкурентоспроможна технологія та маркетингові переваги;
- податкові пільги, державне стимулювання;
- необхідність перебувати там, де здійснює бізнес клієнт банку.

Основними передумовами ефективної інтернаціоналізації банківської діяльності є такі:

- достатній розмір і фінансова стабільність банку, рівень забезпечення фінансовими та нефінансовими ресурсами;
- вдале місцезнаходження банку, наявність “великих” клієнтів (транснаціональних компаній, банків, інших фінансових установ);
- належний рівень технічного оснащення (супутниковий зв'язок, рівень захисту інформації, рівень застосування найсучасніших технологій);
- професіоналізм менеджерів, високий рівень їх кваліфікації, досвід міжнародної діяльності;
- ефективна корпоративна та маркетингова політика.

Разом з тим інтернаціоналізація банківської діяльності нерозривно пов'язана з транснаціоналі-

зацією світового фінансового простору, розвитком та зміцненням позицій транснаціональних банків (ТНБ).

Хоча загальноприйнятого визначення ТНБ не існує, до них, як правило, зараховують високоавтоматизовані, орієнтовані на високі технології банки, що спеціалізуються у сфері операційної діяльності на провідних фінансових ринках. Зазвичай ТНБ пропонують широке коло послуг для своїх клієнтів, але основну увагу приділяють операціям і угодам із цінними паперами.

Важливою умовою розвитку операцій ТНБ є продумана зміна напрямів їх діяльності на основі аналізу альтернативних стратегій інтернаціоналізації, які можуть мати як оборонний, так і наступальний характер. Крім того, стратегія інтернаціоналізації може бути глобальною, мультинаціональною та транснаціональною.

Глобальна стратегія характеризується концентрацією та централізацією ресурсів і операцій у країні базування при одночасній координації окремих видів діяльності у глобальному масштабі. При цьому ТНБ намагаються обслуговувати світовий ринок стандартизованими продуктами та послугами.

При мультинаціональній стратегії ресурси та операції ТНБ неначе "розсіюються" по світу, а координація здійснюється децентралізовано, тобто на місцевому рівні. Для цієї стратегії характерне домінування регіонально адаптованих продуктів і послуг.

При виборі стратегії інтернаціоналізації враховують насамперед національні розбіжності, масштаби діяльності банку та наявність зв'язків. Однак зазначені стратегії вже не відповідають нинішнім вимогам міжнародної конкуренції, оскільки нові транснаціонально організовані структури уможливають ефективний розподіл ресурсів між усіма країнами, використання інноваційних процесів і швидке реагування на специфічні та глобальні фактори навколишнього середовища.

Виходом з цього становища є здійснення транснаціональної стратегії, яка дає можливість використовувати загальні ресурси банку і переваги його місцезнаходження, а також узгоджувати міжнародну діяльність. Транснаціональні організації характеризуються тим, що їх діяльність поширюється по всьому світу, є взаємозалежною та спеціалізованою, а через їх закордонні філіали інтегруються результати різноманітних розробок, що сприяє спільному використанню знань і ресурсів.

Усі три типи стратегії інтернаціоналізації мають різний ступінь координації. При цьому транснаціональна стратегія потребує найвищого ступе-

ня координації. Для ТНБ, які в майбутньому здійснюватимуть діяльність у міжнародному масштабі, транснаціональна стратегія є альтернативою більшій стратегії інтернаціоналізації.

Мотивація банків України у просуванні на міжнародні фінансові ринки зумовлюється не тільки вимогами споживачів послуг, а й очевидними перевагами інтернаціоналізації. Аналіз міжнародних операцій вітчизняних банків і ступінь їх взаємодії з міжнародними фінансовими організаціями дає змогу виокремити перший — підготовчий етап інтернаціоналізації банківської діяльності. Провідні фінансові аналітики називають цей етап модернізацією, тобто акцент у ньому робиться, скоріше, на технологічному та соціальному прориві, ніж на подоланні просторових бар'єрів. Міжнародні операції в банках поступово втрачають конверсійний та розрахунковий характер, орієнтуючись на якісніші та довгострокові спільні проекти. Проте вони поки що не мають змоги ефективно діяти на міжнародних кредитних та інвестиційних ринках. Причина полягає не тільки у високій конкуренції на цих ринках, а й у неготовності вітчизняних банків діяти в міжнародному уніфікованому фінансовому середовищі з високими технічними та кадровими вимогами.

На тлі тих змін, що останніми роками відбуваються у країнах Східної Європи, Південно-Східної Азії та Латинської Америки, український банківський сектор не створює враження системи, яка швидко інтегрується у світові фінансові відносини. З огляду на статистику розвитку процесів інтернаціоналізації банківської діяльності в Україні поступається менш розвиненим сусіднім країнам — Румунії та Болгарії.

Нині в Україні діє 19 банків з іноземним капіталом, у тому числі сім зі стовідсотковим іноземним капіталом. Частка іноземного капіталу в зареєстрованому статутному капіталі українських банків становить близько 13,7 %. Для порівняння цей показник у Польщі дорівнює 37,8 %, у Чехії — 42,2 %.

На жаль, в Україні поки що немає великих банків, які б мали достатні фінансові ресурси для виходу на зарубіжні ринки. Сумарні активи українських банків не перевищують 11 млрд дол. Для порівняння сумарні активи найбільшого банку Польщі "Pekao S. A." становлять 16,6 млрд дол.

Серед найбільших банків України, які беруть активну участь у міжнародній діяльності, великими можна назвати "Аваль", Приватбанк і Промінвестбанк. Хоча їх міжнародна діяльність має обмежений характер і зводиться переважно до розрахункових операцій з іноземними банками та

операцій на міжнародних валютних ринках, певні успішні кроки на шляху інтернаціоналізації своєї діяльності вони вже зробили.

Промінвестбанк — єдиний з українських банків, який за даними журналу "The Banker" входить до тисячі найбільших і найуспішніших банків світу, постійно розвивається та удосконалює свою міжнародну діяльність. Саме з цією метою в 1994 р. за участю Промінвестбанку було створено українсько-російський пайовий комерційний банк "Кредитімпекс Банк", у 1996 р. відкрито представництво Промінвестбанку в Москві, у 1997 р. за участю цього банку було створено Міжнародний банківський консорціум, у 1999 р. відкрито представництво компанії "UPIB Finanz" (Швейцарія). Банк є членом системи міжнародних розрахунків SWIFT і REUTER, учасником системи міжнародних грошових переказів у системі MoneyGram.

За кордоном українські банки виявляють невисоку активність і прагнуть вкладати фінансові ресурси у проекти з найнижчим рівнем ризику незалежно від періоду, за який буде отримано дохід на інвестований капітал. При вкладанні коштів за кордоном вони віддають перевагу портфельним інвестиціям, які дають змогу одержувати гарантовані дивіденди, але не дають права контролю.

На жаль, через невідповідність основних показників діяльності загальноприйнятим вимогам, що базуються на кількісних оцінках капіталу, матеріальних і нематеріальних активів, прибутковості, вимогам якості до системи обробки інформації, професіоналізму тощо комерційні банки України не готові до повноцінної міжнародної діяльності.

Крім того, українським банкам й досі не вистачає чіткого розуміння цілей присутності на міжнародних ринках і особливо відпрацьованого механізму стратегічного планування, який базується на аналізі географічних ринків та їх селекції. Потенційно привабливими ринками для вітчизняних банків є такі:

- ринки країн, з якими Україна має традиційно стійкі зовнішньоекономічні відносини;
- ринки країн, резиденти яких беруть активну участь в інвестуванні економіки України;
- ринки з режимами вільних і спеціальних економічних зон;
- провідні фінансові ринки світу.

Для того щоб змінити ситуацію, банки повинні формувати власні напрями міжнародної поведінки на основі стратегічного мислення, орієнтувати свою зарубіжну діяльність на досягнення чітко сформульованих цілей з певною послідовністю кроків у межах спеціалізованих комплексних програм. При цьому необхідно досліджувати механізми функціонування міжнародних фінансових ринків, здійснювати порівняльний аналіз стратегічного інструментарію фінансових інститутів, постійно оцінювати на належному рівні висококонкурентне середовище.

Основною стратегією просування на міжнародні фінансові ринки для вітчизняних банків є стратегія "прямування за клієнтом", яка передбачає формування закордонного апарату, передусім з метою обслуговування дочірніх підприємств своїх корпоративних клієнтів. Реалізація такої стратегії включає комплекс організаційних рішень, основним з яких повинно стати освоєння початкового етапу міжнародної банківської діяльності. У перспективі необхідною є розробка спеціальних комплексних стратегічних програм, що передбачають здійснення певної підготовчої, правової, аудиторської, організаційної, іміджмейкерської діяльності з метою налагодження механізму стратегічного планування, пристосованого до умов вибраного географічного ринку.

Література

1. Джон Н. Как украинские банки подходят к глобальным вопросам? // Банковская практика за рубежом. — 2001. — № 12. — С. 49–53.
2. Затварська О. О. Теоретичні основи стратегії розвитку банківської системи // Фінанси України. — 2002. — № 4. — С. 112–118.
3. Захаров А. Интеграция: процесс пошел // Банковское обозрение. — 2002. — № 9. — С. 20–23.
4. Полозенко Д. Фінансова глобалізація та інвестиційний процес // Вісн. НБУ. — 2002. — № 11. — С. 50–52.
5. Полозенко Д. Фінансова глобалізація та її можливі наслідки // Економіка України. — 2002. — № 9. — С. 7–11.
6. Семенов А. А. Закордонні філії ТНК: способи створення і фінансування // Фінанси України. — 2002. — № 5. — С. 59–66.
7. Шабаева В. И. Стратегия интернационализации банковских операций // Банки: Мировой опыт. Аналитические и реферативные материалы. — 2000. — № 3. — С. 20–22.